

ГРОМАДЯНСЬКА ОСВІТА У СВІТОВОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

Ю. В. Окуньовська

У країнах Європейського Союзу десятиліттями впроваджується система громадянської освіти, що зорієнтована на цінності, політичну культуру, виховання патріотичності та громадянської ідентичності.

Загальна концепція громадянської освіти має на меті підвищити активність громадян та збільшити їх присутність у політичних та громадських процесах. Українське суспільство, у даному контексті, виступає інертним та пасивним. У державах Європейського Союзу громадянська освіта розвивається силами держави, недержавних і наддержавних організацій, навчальних закладів, ЗМІ, активної громадськості. Для того щоб приєднатися до цієї системи в Україні впроваджуються відповідні рекомендації, що мають на меті поєднати правову, політичні та соціальну сфери. Що стосується визначення громадянської освіти, то відбулась еволюція поняття від розуміння «отримання певного суспільно корисного знання» до «формування суспільства свідомих та активних громадян». Тобто, відбулася зміна парадигми, що поклала край періоду простого надання інформації та визначила новий етап, що базується на формуванні громадських компетентностей.

В Україні законодавче оформлення громадянської освіти відбувалося у декілька етапів. Перші спроби були зроблені ще у 2000 році. Все розпочалося із впровадження громадянської освіти, як навчального предмету. Тоді ж було розроблено першу Концепцію громадянської освіти (виховання) особистості в умовах розвитку української державності, проте, юридичного оформлення не відбулося.

Наступний етап розробки документу було ініційовано у 2012 році під назвою Концепція громадянської освіти та виховання. Дана концепція містила положення концепції 2000 року, а також відбулося посилення позицій, що спрямовані на виховання патріотизму, моралі і духовний розвиток з одного боку, і на демократію, права людини та обов'язки з іншого боку. Новацією цієї концепції стало зміщення акцентів з навчання на духовний і моральний розвиток. Проте концепцію 2012 року також не було схвалено.

З підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом постала необхідність знову підняти питання щодо концепції громадянської освіти. Роль координатора на себе взяла не держава, а представники громадянського суспільства та спеціалізовані міжнародні громадські організації.

Для розроблення нового проекту Концепції у 2018 році було утворено робочу групу при Міністерстві освіти і науки України. УНЦПД у партнерстві з громадськими організаціями «Громадянський сектор Євромайдану», «Пласт», IFES на чолі з Міністерством освіти і науки України стали координаторами у процесі створення Концепції. Загалом до складу робочої групи увійшли більше 50 представників громадськості, ЦОВВ і міжнародних організацій (представники МОН, Мінмолодьспорту, ОБСЄ, ПРООН, Проектів USAID, Ради Європи, Раст, Доссу, NDI, ВУМ, РПР, УГСПЛ, Amnesty International в Україні, Проекту «Демократична школа», Детектормедіа, Фонду «Демократичні ініціативи», KSE, Інституту виборчого права, Інституту модернізації змісту освіти, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Українського державного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді, Молодіжного націоналістичного конгресу, Київської облдержадміністрації та ін.).

Спільними зусиллями було розроблено концепцію, де зазначено, що громадянська освіта має формувати у громадян відповідальне ставлення до захисту суверенітету та територіальної цілісності України, забезпечення безпеки та усвідомлення спільності інтересів людини та держави, формування навичок, необхідних для активної участі у демократичному житті, вільному суспільстві, з метою заохочення та захисту демократії та верховенства права, а також розвиток національної ідентичності, що передбачає закріплення функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, включаючи повагу та розвиток мов усіх національних меншин та корінних народів, які проживають на території України.

Напрацьований документ було введено відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 року № 710-р «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» [4]. Правовими підґрунтям для Концепції стали наступні документи: Конституція України, Законі України «Про освіту», Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68, Стратегії національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки, затвердженій Указом Президента України від 13 жовтня 2015 р. № 580, Національній стратегії у сфері прав людини [3; 2; 5; 6; 7].

Важливим залишається і той факт, що не зважаючи на прийняття Концепції у 2018 році, фінансування громадянської освіти. забезпечується міжнародними донорами та організаціями, а саме: Рада Європи, яка виділяє кошти на фінансування окремих заходів відповідно до двосторонніх рамкових угод з Міністерством освіти і науки та Міністерством молоді та спорту; програми та агентства USAID, що мають угоди безпосередньо з урядом або працюють через відкриті конкурси та запити до неурядових організацій; агентства та програми ООН, такі як ПРООН, ЮНІСЕФ, Фонд народонаселення ООН та Волонтери ООН, що співпрацюють з Міністерством молоді та спорту; посольства та інші програми, які пропонують невеликі гранти [1].

Таким чином, розвиток громадянської освіти в Україні має довготривалий період, проте лише з 2018 року отримав юридичне оформлення. Громадянська освіта в Україні спрямована на формування громадянських компетенцій, що мають активізувати активну політичну та соціальну позицію. Проте, станом на 2021 р. залишається проблемним питання вироблення системного підходу і впорядкування процесів, що відбуваються в формальній і неформальній сфері громадянської освіти.

Література

1. Боренько Я. Громадянська освіта в Україні//Молодіжна політика.2017. URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/171108_citizenship-education-Ukraine-ukr_YB.pdf
2. Закон України «Про освіту» від 5 листопада 2020 року N 978-IX, URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T200978.html
3. Конституція України. 1996. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960254K.html
4. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні» від 3 жовтня 2018 р. N 710-р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR180710.html
5. Указ Президента України «Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки» від 26 лютого 2016 р. № 68. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U068_16.html
6. Указ Президента України «Національній стратегії у сфері прав людини». від 24 березня 2021 року N 119/2021 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U501_15.html
7. Указ Президента України «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» від 13 жовтня 2015 р. № 580. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/U580_15.html